

Галина Борин,

кандидат педагогічних наук, доцент,
“Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника” (м.Івано-Франківськ, Україна)

Galyna Boryn,

Candidate of pedagogical sciences (PhD),
Associate Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian
national university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
boryngv@ukr.net

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ: НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З СІМ'ЯМИ ВИХОВАНЦІВ

ARTISTIC-AESTHETIC DEVELOPMENT OF CHILDREN: DIRECTIONS OF IMPROVING THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS TO INTERACT WITH THE FAMILIES OF PUPILS

У статті проаналізовано актуальні погляди на професійну підготовку майбутніх педагогів дошкільних закладів освіти. Виокремлено основні напрями удосконалення підготовки майбутніх педагогів в контексті художньо-естетичного розвитку вихованців. Охарактеризовано особливості художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку та окреслено зміст та напрями взаємодії педагогів і батьків в означеному аспекті.

***Ключові слова:** художньо-естетичний розвиток, просвітницько-консультативна робота, підготовка, дитина, педагог.*

The actual views on the training of future teachers of preschool educational institutions are analyzed in the article. The main directions of improvement of future teachers' training in the context of pupils' artistic-aesthetic development are singled out. The peculiarities of artistic-aesthetic development of preschool age children are characterized, and the content and directions of interaction between teachers and parents in the mentioned aspect are outlined.

The main attention is paid to the fact that, when studying at a higher educational institution, future educators should realize that for the development of individual artistic abilities of children it is necessary to create conditions under which the actions of educators of preschool educational institutions and parents are coordinated. In the family and preschool educational institution it is necessary to implement an individual approach to the child, it is important to focus the attention of families on enriching the aesthetic impressions of pupils, creating an environment that stimulates children to creative activity. An important tool in cooperation between teachers and parents is the organization of such a joint activity in which parents are active participants in the educational process. Teachers have the opportunity to involve parents in working together on different areas of the educational process: they can take part in the design of the pre-school educational institution, group premises, playgrounds. Members of the family should be involved to active participation in the preparation and holding of thematic holidays and entertainment.

***Key words:** artistic-aesthetic development, educational and consultative work, training, child, teacher.*

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань державної політики у сфері освіти є забезпечення належних умов задля повноцінного виховання та розвитку майбутньої особистості у закладах освіти та сім'ях вихованців. Реалізація означеного вище потребує кваліфікованого фахівця. Процес опанування студентами змістом дисциплін художньо-естетичного циклу має свою специфіку та потребує значних зусиль майбутніх педагогів у теоретичному та практичному аспектах, а

проблема підготовки майбутніх педагогів до належної організації та керівництва зображувальною діяльністю дітей дошкільного віку є значимою.

Динамічний розвиток сучасного українського суспільства, зокрема активні процеси модернізації освіти, потребують належної підготовки майбутніх педагогів, здатних до швидкої адаптації у мінливому суспільстві, володіють належною сукупністю професійно-особистісних якостей, готових до активного пошуку, розробки та впровадження новітніх альтернативних методик навчання, виховання та розвитку дітей дошкільного віку. Наші міркування знаходять відображення у законі України “Про освіту”, “Національній доктрині розвитку освіти”, Законі України “Про дошкільну освіту”, Положенні про дошкільний навчальний заклад, Базовому компоненті дошкільної освіти, чинних програмах виховання та розвитку дітей дошкільного віку. У зазначених документах актуалізовано на необхідності формування та розвитку творчого потенціалу дитини, формування її духовності. При цьому важливими для нас є міркування Н. Лисенко, яка наголошує на тому, що “педагогом може стати той, хто готовий постійно переробляти самого себе, свій досвід, свої погляди, творчо інтерпретувати ситуації, шукаючи різні варіанти вирішення проблем... Досягнення означеного вище уможлиблюється особистісним розвитком педагога, набуття ним уміння опановувати освітнє середовище, налагоджувати позитивні взаємовідносини з дітьми, колегами, батьками вихованців і, водночас, усувати негативні риси, які утруднюють професійну діяльність” [4]. Такий підхід, у свою чергу, потребує забезпечення у вищому закладі освіти належних умов задля творчого розвитку особистості студента, спроможного належним чином оцінити навколишню дійсність, орієнтуватись у протиріччях сучасного світу, уміти окреслювати проблему та шукати шляхи її вирішення, визначати напрями та способи самовиховання, самоосвіти, саморозвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі розвитку педагогічної творчості майбутніх педагогів під час вивчення навчальних дисциплін приділяли увагу В. Шаталов, Ю. Бабанський, І. Зязюн, Р. Скульський тощо. Окремі питання забезпечення належних умов підготовки студентів у ВНЗ порушено у працях таких учених як О. Абдуліна, О. Бондаренко, Н. Лисенко, М. Манько, О. Рибалки тощо. Педагогічні умови щодо моделювання майбутньої професійної діяльності відображено в дослідженнях А. Кубишевої, А. Кучерявого, Р. Скульського, М. Щербаня. Особливості художньо-естетичного розвитку дітей в умовах сім'ї досліджують Л. Артемова, Н. Голота, Г. Сухорукова. Окремі питання формування художніх і конструктивних умінь майбутніх педагогів висвітлено у дослідженнях Н. Голоти. Проблемам підготовки педагогів до роботи з батьками на сучасному етапі присвячено праці Т. Алексеєнко, І. Трубавіної, Т. Шанскової та ін. Незважаючи на велику кількість досліджень, заслуговує на увагу проблема удосконалення професійної підготовки студентів у напрямі художньо-творчого розвитку дітей у тісній взаємодії з їх родинами.

Метою статті є виокремлення основних напрямів удосконалення підготовки майбутніх педагогів в контексті художньо-естетичного розвитку вихованців. Перед нами постають такі завдання: охарактеризувати особливості художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку та окреслити зміст та напрями взаємодії педагогів і батьків в означеному аспекті.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що сучасний освітній простір вирізняється широкою різноманітністю форм здобуття освіти дітей. Адже кожна з них – це майбутня особистість з притаманними лише їй рисами характеру,

інтересами, прагненнями, мріями. У програмі художньо-естетичного розвитку дітей “Радість творчості” [6] зазначено що, за “зовсім маленький відтинок часу (6-7 років) дитина встигає набути незамінного художньо-естетичного досвіду, який визначатиме і формуватиме її світогляд та творчу життєву позицію у майбутньому. Саме тому нині у батьківських та педагогічних колах стає надто актуальним питання раннього художньо-естетичного та креативного розвитку дітей” [6, с. 5]. Художньо-естетичне виховання дітей в сімейному колі закладає основи формування естетичної культури майбутньої особистості. Вихованці помічають прекрасне в природі та навколишньому середовищі, у них формуються естетичні смаки, закладаються передумови для оволодіння в подальшому надбань національного мистецтва, формується потреба створювати прекрасне; розвиваються творчі здібності.

Неабияку роль у формуванні творчої особистості дитини відіграє особистий приклад батьків, який є суто індивідуальним та здебільшого базується на конкретних вчинках. Отож від того, наскільки вдало буде організована взаємодія педагогів з батьками щодо художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку та організовано відповідну “просвітницько-консультативну роботу” [1], залежить і успішність вихованців дошкільних закладів освіти у подальшому житті.

Учені виокремлюють такі напрями співпраці педагогів з батьками: інформаційно-просвітницький, який акумулює теоретико-практичну підготовку батьків до виховання дітей (індивідуальне консультування, виконання практичних завдань), пробуджує рефлексивну активність батьків, перетворює сім’ю із стихійного на керований чинник впливу на формування особистості дітей та цілеспрямований вплив педагога на морально-духовне збагачення сімейного середовища через вихованців (ґрунтується на вдосконаленні всіх компонентів особистості дитини, формує ціннісні орієнтації дітей, естетичні переживання, радість від спілкування з мистецтвом [5, с. 115]).

Виокремимо деякі труднощі, з якими зустрічаються батьки під час художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку. Так, дуже часто вони не розуміють впливу образотворчої діяльності на виховання та розвиток дитини, не знають способів її організації в умовах родини. Малювання дітей вважають “забавами”, які не мають розвивального впливу на вихованця. Майбутні педагоги повинні усвідомити, що вихователі дошкільних закладів освіти повинні бути готовими допомогти батькам зрозуміти, що під час малювання дитина розвиває дрібну моторику руки, а це, в свою чергу, дозволяє зняти напругу з кисті та підготувати руку до письма. Також студенти повинні усвідомити, що батьків варто проконсультувати з приводу того, що у власних творчих роботах дитина відтворює своє особисте відношення до предметів та явищ, що її оточують, привідкриває свій тендітний, вразливий внутрішній світ тощо. Досвід педагогів-практиків свідчить, що батьки потребують суттєвої педагогічної допомоги в художньо-естетичному вихованні своїх дітей: варто пояснити батькам, як сприяти художньо-естетичному розвитку дитини в умовах сім’ї, ознайомити їх із основними завданнями та засобами естетичного виховання дошкільників, які полягають у розвитку здатності відчувати мистецтво, захоплюватися красою, цінувати, знаходити її у природі, створювати у побуті, взаєминах між людьми; розвивати у дитини дошкільного віку прагнення самостійно творити красу, реалізовувати свої задуми, оскільки під час образотворчої діяльності розвивається сприймання, мислення, уява.

Майбутнім педагогам потрібно бути готовим до того, що для налагодження результативної співпраці педагогів дошкільних закладів освіти з родинами щодо

художньо-естетичного виховання дітей варто ознайомлювати батьків з тим, як створити в сім'ї умови для успішної художньо-творчої діяльності дітей. Форми і методи роботи ДЗО з родинами у означеному напрямі мають бути такими, які сприяють зближенню дітей, батьків і педагогів. Дієвими є запрошення батьків на відкриті заняття з образотворчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація, декоративна діяльність).

На думку учених (Л. Артемової, Н. Голоти, Г. Сухорукової), художньо-творча діяльність дитини в сім'ї не є стихійною, для її розвитку необхідно створювати певні умови. Зокрема учені радять обладнати вдома зручний, затишний з усіма необхідними матеріалами. Зокрема наковці рекомендують батькам заохочувати перші графічні і живописні спроби дитини; звертати увагу на красу кольорів, ліній, плям на папері; для формування інтересу до малювання використовувати прогулянки (малювання крейдою на асфальті, паличками на вологій землі, піску, снігу); просити дітей пояснювати свої малюнки, порівнювати способи їх зображення; малювати поряд з дитиною [4, с. 327].

Зокрема, опановуючи зміст нормативної навчальної дисципліни “Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей” студенти повинні усвідомити, що варто спонукати батьків заохочувати дошкільників до розмальовування замальовок, пропонувати їм робити доповнення предметних чи сюжетних малюнків, звертаючи увагу на підбір кольорів та охайність роботи; запропонувати оздобити приміщення квартири (будинку) продуктами дитячої образотворчої діяльності.

Так, під час вивчення нормативної навчальної дисципліни “Теорія та методика взаємодії дошкільних навчальних закладів з родинами”, майбутні педагоги укладають зміст консультацій та практикумів для батьків, у яких вихователь дошкільного закладу освіти аналізує твори образотворчого та декоративного мистецтва, демонструє творчі роботи дітей; проводить майстер-класи з навчання батьків та членів родини різним образотворчим технікам, які можна втілювати разом, поряд з дитиною.

Ефективними у взаємодії педагогів і батьків щодо художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку є залучення батьків до організації та проведення свят, театралізованих вистав. Така робота дає можливість вихователям продемонструвати батькам способи інтеграції різних видів мистецтва, допомогти усвідомити батькам те, що один вид мистецтва може підсилювати вплив іншого.

Найпопулярнішими у просвітницько-консультативній роботі педагогів з батьками вихованців є групові та індивідуальні консультації. За змістом вони можуть бути найрізноманітнішими: організація в умовах сім'ї нетрадиційного малювання дітей; розповіді вихованців про зміст майбутнього малюнка; спостереження за сподобаннями дитини у образотворчій діяльності; залучення дошкільників до художньо-дослідницької експериментальної діяльності, оскільки це розвиває уяву, фантазію, пізнавальний інтерес до образотворчої діяльності.

Окремої уваги у художньо-естетичному вихованні дітей заслуговує дитяча художня книжка і педагогічна робота батьків з нею. Під час навчально-педагогічних ігор в умовах ВНЗ, майбутні педагоги радять батькам формувати у дітей ціннісне ставлення до книги як до важливого здобутку людської культури, оскільки книжка розширює уявлення дітей про довкілля, вводить в особливий витончений світ почуттів, переживань. Через “єдність мистецтва слова і графіки дошкільник пізнає світ не лише розумом, а й серцем. Батькам, працюючи з книжкою, варто розповісти

дитині про те, що вона є мистецьким здобутком письменника, художника-ілюстратора і поліграфістів-видавців” [3, с. 205]. Робота з дитячою книжкою в сім’ї має бути різноманітною за формами і методами: розповіді батьків і дітей за ілюстраціями, уявне входження дитини в картину тощо. Це сприятиме розвитку творчої уяви, фантазії, активного мислення та мовлення.

Робота з сім’єю щодо художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку базується на вивченні і врахуванні у педагогічній взаємодії багатьох чинників, що забезпечують умови для саморозвитку та соціалізації вихованців. Розповіді батьків дітям про образотворче мистецтво, допоможуть їм глибше пізнати світ культури. Готуючись до консультування батьків в означеному напрямі, майбутнім вихователям дошкільних закладів освіти варто підготуватись доносити до батьків думку про те, що для художнього розвитку дитини важливо ознайомлюватися з творами мистецтва в музеях, на виставках.

Зокрема, під час семінарсько-практичних занять у вищому закладі освіти, опановуючи зміст теми “Спільна робота дошкільного закладу освіти та сім’ї з питань розвитку дитини засобами образотворчого мистецтва”, студенти розробляють пам’ятки для батьків, у яких наголошують, що художньо-творча діяльність дітей є продуктивною: у своїх малюнках, аплікаціях, зліпках вони розповідають батькам про власне ставлення до життя, показують свій психічний стан, прагнення, життєві пріоритети. При цьому важливою є думка О. Дронової, яка наголошує, що, аналізуючи продукти творчої діяльності дитини батьки можуть глибше пізнати її внутрішній світ: інтереси, здібності, потреби, відчуття. Проте їм потрібно уважно ставитися до дитини і цінувати її творчість. Здатність розуміти дитячі малюнки, спілкування з дитиною на основі аналізу продуктів дитячої образотворчої діяльності допоможе досягти діалогу, порозуміння і покращити стосунки батьків і дітей у сімейному колі [3, с. 47].

Спілкування батьків з дитиною щодо мистецтва є надзвичайно тонкою справою. Тому важливо сприймати дитину як рівноправного партнера художньо-творчої діяльності, бути уважними до неї, відчувати її інтереси, потреби, зображувальні можливості і враховувати це у процесі спільної творчої діяльності.

Отже під час навчання у вищому навчальному закладі, майбутні педагоги повинні усвідомити, що для розвитку індивідуальних художніх здібностей дітей необхідно створити умови, за яких узгоджуються дії вихователів дошкільних закладів освіти та батьків. У сім’ї та ДЗО потрібно здійснювати індивідуальний підхід до дитини, важливо акцентувати увагу сімей на збагаченні естетичних вражень вихованців, створення середовища, яке стимулює дітей до творчої діяльності. Важливим засобом у співпраці педагогів з батьками є організація такої спільної діяльності, у якій батьки активні учасники освітнього процесу. Педагоги мають можливість залучати батьків до спільної роботи у різних напрямках освітнього процесу: вони можуть брати участь в художньому оформленні ДЗО, групових приміщень, дитячих майданчиків. Членів родини варто залучати брати активну участь у підготовці та проведенні тематичних свят та розваг.

Усвідомлення майбутніми вихователями дошкільних закладів освіти того, що саме в сім’ї закладається фундамент повноцінного розвитку майбутньої особистості, спонукає до пильного вивчення потреб сучасної сім’ї. А це можливе лише за умови тісної взаємодії вихователів дошкільних закладів освіти і родини. Постійна робота з батьками вихованців сприятиме наданню сім’ї допомоги з актуальних питань художньо-естетичного виховання дітей, обміну виховним досвідом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож уміле використання в сімейному вихованні методів художньо-естетичного виховання як однієї із важливих ланок формування естетичної свідомості особистості дає змогу виховати дитину, здатну жити й творити за законами краси та створювати красу у процесі свого життя. Запропонована стаття не вичерпує усіх аспектів порушеної проблеми. Подальших наукових розробок потребують питання обґрунтування організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів до взаємодії з сім'ями вихованців у царині художньо-естетичного розвитку дітей.

Література

1. Борин Г. В. Обдарована дитина: психолого-педагогічний аспект підготовки майбутнього педагога / Г. В. Борин // Науковий журнал: Освітній простір України. – Випуск 8. – 2016. – 46-52 С.
2. Дронова О. О. Дитячий малюнок як засіб збагачення педагогічної компетентності батьків / О. О. Дронова // Вісн. Глухів. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Вип. 2. – Глухів: ГДПУ, 2003. – С. 45 – 50.
3. Крок за кроком в Україні: посібник для батьків дошкільнят та соціальних педагогів / Л. В. Артемова, О. І. Кульчицька, Н. М. Голота, Г. В. Сухорукова. – Київ, 2003. – 384с.
4. Лисенко Н. В. Сучасні стратегії професійної підготовки майбутнього фахівця дошкільної галузі освіти у ВНЗ України / Н. В. Лисенко // Науковий журнал: Освітній простір України. – Випуск 9. – 2017. – С. 84-91.
5. Матішак М. Формування соціальної компетентності: напрями співпраці педагога з батьками молодших школярів / М. В. Матішак // Науковий журнал: Освітній простір України. – Випуск 5. – 2015. – С. 112-117.
6. Радість творчості. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку / Р. М. Борщ, Д. В. Самойлик. – Тернопіль, 2013. – 72 с.

References

1. Boryn H. V. Obdarovana dytyna: psykhologo-pedahohichnyi aspekt pidhotovky maibutnoho pedahoha / H. V. Boryn // Naukovyi zhurnal: Osvitnii prostir Ukrainy. – Vypusk 8. – 2016. – 46-52 S.
2. Dronova O. O. Dytiachyi maliunok yak zasib zbahachennia pedahohichnoi kompetentnosti batkiv / O. O. Dronova // Visn. Hlukhiv. derzh. ped. un-tu. Serii: Pedahohichni nauky. Vyp. 2. – Hlukhiv: HDPU, 2003. – S. 45 – 50.
3. Krok za krokom v Ukraini: posibnyk dlia batkiv doshkilniat ta sotsialnykh pedahohiv / L. V. Artemova, O. I. Kulchytska, N. M. Holota, H. V. Sukhorukova; nauk. red. L. V. Artemovoi; za red. S. Cherndnychenko. – K., 2003. – 384s.
4. Lysenko N. V. Suchasni stratehii profesiinoi pidhotovky maibutnoho fakhivtsia doshkilnoi haluzi osvity u VNZ Ukrainy / N. V. Lysenko // Naukovyi zhurnal: Osvitnii prostir Ukrainy. – Vypusk 9. – 2017. – S. 84-91.
5. Matishak M. Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti: napriamy spivpratsi pedahoha z batkamy molodshykh shkoliariv / M. V. Matishak // Naukovyi zhurnal: Osvitnii prostir Ukrainy. – Vypusk 5. – 2015. – S. 112-117.
6. Radist tvorchosti. Prohrama khudozhno-estetychnoho rozvytku ditei rannoho ta doshkilnoho viku / R. M. Borshch, D. V. Samoilyk. – Ternopil: Mandrivets, 2013. – 72 s.

Одержано статтю: 17.01.2018

Прийнято до друку: 31.01.2018